

Ciències Socials: Geografia i Història

La percepció i l'anàlisi d'una realitat cada vegada més diversa i canviant, la comprensió del seu esdevenir a través del temps i la interpretació del canvi com a fruit de l'acció humana, impliquen concebre l'aprenentatge de l'alumnat com una invitació al coneixement de si mateix i del món que l'envolta, a la participació i al compromís social. Viure en societat, interactuar en l'entorn i comprendre com són les relacions que establim i les normes de funcionament que les regeixen resulta essencial perquè l'alumnat pugui assumir els seus drets i responsabilitats, exercitar la ciutadania i orientar el seu comportament cívic, qüestions d'especial importància en una etapa educativa en què l'alumnat necessita experiències formatives que li permetin construir la seva identitat i el seu entorn social, a més de desenvolupar la seva autonomia i el seu criteri propi. Aquesta complexa transició durant l'educació secundària, en el nostre àmbit, implica posar-se en contacte amb una societat complexa que li planteja dilemes i en què ha d'aprendre a prendre decisions fonamentades. La presa de consciència dels desafiaments a què ens enfrontem en l'actualitat, així com la valoració crítica de les respostes que, al llarg de la història, s'han donat als reptes i problemes que han anat succeint-se, posa els i les joves en situació d'actuar ja en el present per garantir la sostenibilitat del planeta i el benestar de la humanitat en el futur.

La matèria de Ciències Socials: Geografia i Història, es vincula i continua amb el procés de desenvolupament competencial de l'àrea de coneixement de medi natural, social i cultural de l'educació primària. Reflecteix la capacitat que contenen les ciències socials per contribuir a l'assoliment de les competències clau plantejades com a perfil competencial de sortida de l'alumnat en acabar l'etapa, sobretot amb la geografia i la història, tradicionalment considerades pel seu caràcter comprensiu i integrador i la seva connexió amb altres ciències socials. La matèria s'organitza des de la formulació de les competències específiques, que concreten les seves finalitats amb els criteris d'avaluació i es plantegen amb una proposta de sabers bàsics. A partir de les competències específiques s'han d'establir els contextos d'aprenentatge fonamentats amb el treball sobre la informació i les seves fonts a través de recursos variats, incloent-hi els digitals, la contextualització dels aprenentatges en l'entorn local i global, l'interès pels objectius de desenvolupament sostenible, l'exercici de la solidaritat i la cohesió social, el respecte a la diversitat cultural i a les identitats, la valoració i conservació del patrimoni, la defensa de la igualtat real entre dones i homes i la lluita contra qualsevol forma de discriminació. Cal combinar les eines i estratègies metodològiques pròpies de les ciències socials, especialment els procediments geogràfics i històrics, amb la seva capacitat crítica i de conscienciació social. En el procés de crear coneixement històric del passat resulta fonamental la reflexió sobre la seva rellevància, l'anàlisi de fonts, la discussió sobre les causes i conseqüències dels esdeveniments històrics i l'anàlisi dels canvis i continuïtats, des d'una perspectiva temporal i contextualitzada, i amb relació a determinats criteris ètics i cívics. Així mateix, el pensament geogràfic s'entén com un conjunt d'habilitats per analitzar, comprendre i transformar el coneixement de l'espai al voltant de conceptes com proximitat, connexió, localització o distribució espacial, utilitzant l'escala adequada en cada cas, des de l'entorn local fins al global.

Els aprenentatges assolits s'han d'aplicar a contextos i situacions reals i a problemes socials rellevants, han de permetre a l'alumnat revisar i avaluar idees, pensaments o raonaments, i fer propostes d'acció justificades i coherents amb els arguments enunciats,

fonamentades en metodologies de recerca històrica, cultural i social i en l'anàlisi geogràfica. En aquest sentit, les problemàtiques subjacents als objectius de desenvolupament sostenible proporcionen un marc que permet generar un ampli ventall de situacions d'aprenentatge com, per exemple, els següents:

ODS 5. Igualtat de gènere. Construir la igualtat de gènere i l'apoderament de dones i nenes.

ODS 10. Reducció de les desigualtats. Reduir les desigualtats i garantir l'accés de tothom als serveis bàsics, amb especial atenció als col·lectius vulnerables.

ODS 11. Ciutats i comunitats sostenibles. Aconseguir que les ciutats i els assentaments humans siguin inclusius, segurs, resilents i sostenibles.

ODS 12. Consum i producció responsables. Garantir modalitats de consum i producció sostenibles.

ODS 13. Acció climàtica. Adoptar mesures urgents per combatre el canvi climàtic i els seus efectes.

ODS 15. Vida terrestre. Protegir, restaurar i promoure l'ús sostenible dels ecosistemes terrestres, gestionar sosteniblement els boscos, lluitar contra la desertificació, aturar i invertir la degradació de les terres i aturar la pèrdua de biodiversitat.

ODS 16. Pau, justícia i institucions sòlides. Promoure societats pacífiques i inclusives per aconseguir un desenvolupament sostenible; proporcionar accés a la justícia a totes les persones, i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els nivells.

Les competències s'han de treballar en el context de situacions d'aprenentatge, connectades amb la realitat i que convidin l'alumnat a la reflexió, a la col·laboració i l'acció.

L'assoliment de les **competències específiques** constitueix la base per a l'avaluació competencial de l'alumnat i es valorarà a través dels criteris d'avaluació. No hi ha una vinculació unívoca i directa entre criteris d'avaluació i sabers; les competències específiques s'avaluaran a través de la posada en acció de diferents sabers, proporcionant la flexibilitat necessària per establir connexions entre ells.

Abordant un enfocament competencial, els **criteris d'avaluació i els sabers**, graduats a través dels cicles, es vertebraran al voltant de les competències específiques. Aquesta progressió, que parteix d'entorns molt propers i manipulatiu connectant amb les etapes d'educació infantil i primària, facilita la transició cap a aprenentatges més formals i afavoreix el desenvolupament de la capacitat de pensament abstracte.

Els criteris d'avaluació, en tant que expliciten l'avaluació de les capacitats i els sabers que cal desenvolupar, concreten els aprenentatges que volem identificar en l'alumnat i la forma de fer-ho. Es vinculen directament a les competències específiques. Els criteris d'avaluació permeten mesurar el grau de desenvolupament d'aquestes competències i el docent pot connectar-los de forma flexible amb els sabers de la matèria durant el procés d'ensenyament-aprenentatge.

El professorat ha de contextualitzar i flexibilitzar aquests criteris d'acord amb les circumstàncies de la seva activitat. El seu caràcter és marcadament competencial i els converteix en avaluadors tant de les capacitats desplegades com dels diferents tipus de sabers, és a dir, coneixements, destreses, valors i actituds que l'alumnat ha d'adquirir per desenvolupar-se en múltiples situacions pròpies de la societat actual.

Tant les competències específiques com els criteris d'avaluació i els sabers reflecteixen una visió funcional i activa dels aprenentatges propis de la matèria. Però amb els criteris d'avaluació, que connecten les competències específiques amb els sabers, s'identifiquen els èxits i els objectius que s'han d'assolir i, per tant, esdevenen la guia de les intencions educatives. La distribució de continguts temàtics per cursos que se'n pugui derivar i el progrés de l'aprenentatge que es persegueix necessita considerar tots els processos i les capacitats i desenvolupament personal de l'alumnat. L'adquisició de coneixements i el desenvolupament d'actituds, valors i compromisos requereix incorporar la multidimensionalitat de l'avaluació en el procés d'aprenentatge per assolir els diferents sabers al mateix temps en una consideració integral de la formació de l'alumnat.

Els sabers, estructurats en tres blocs, són concebuts com un mitjà per assolir les competències específiques, donant a l'alumnat el protagonisme de la seva construcció, per dotar-los de significat i per comprendre el món en què viu i intervenir-hi. Es tracta de no incórrer en enfocaments exclusivament academicistes en la presentació i organització dels sabers, tradicionalment disposats en camps disciplinaris estancs, excessivament concrets, tancats en àmbits temàtics i a través de seqüències diacròniques successives, sinó que es promou una perspectiva més oberta i flexible, en la qual les dimensions de l'espai i del temps puguin ser interpretades i desenvolupades al llarg de tots els cursos, permetent combinar els coneixements socials i connectar els seus mètodes i camps d'estudi.

La presència del bloc *reptes del món actual* permet apropar-nos al tractament i l'anàlisi dels objectius de desenvolupament sostenible i contribueix al fet que en tots els cursos es presti especial atenció als desafiaments i problemes del present i de l'entorn local i global, destinat a despertar en l'alumnat una mirada crítica i responsable. També permet incidir en el desenvolupament de processos d'aprenentatge relacionats amb la societat de la informació i del coneixement, que exigeixen una constant actualització i posada al dia, així com a disposar de les habilitats i actituds necessàries per actuar adequadament en les plataformes digitals i les xarxes de comunicació. A través d'aquest enfocament basat en problemes socials rellevants es pretén despertar la consciència històrica sobre qüestions, conflictes i incerteses actuals. Amb això es persegueix que els judicis propis i la capacitat de diàleg i de debat estiguin fonamentats i argumentats, prevenint la desinformació, la falta de criteri i les actituds intolerants.

El bloc *societats i territoris* està orientat a l'aplicació d'estratègies i mètodes de les ciències socials, a través de metodologies com poden ser el treball per projectes, el desenvolupament d'experiències d'investigació i altres propostes basades en l'aprenentatge inductiu i l'experimentació. Aquestes estratègies i mètodes s'organitzen al voltant de les grans qüestions que preocupen la humanitat i que contribueixen a explicar l'origen i evolució de les societats al llarg del temps i de l'espai. Aquestes qüestions es presenten, de manera transversal, a través de les diferents etapes històriques, posant l'èmfasi en el món contemporani a tercer i quart.

El tercer bloc de sabers, *compromís cívic local i global*, subratlla la importància d'aquest component que integra, a més de valors i actituds, altres àmbits associats al desenvolupament personal de l'alumnat. Aquests aspectes són fonamentals per a la formació integral, tant pel sentit que atorga a la resta dels sabers, als quals complementa i dona significat, com per la seva projecció social i ciutadana.

L'organització d'aquests sabers, la seva programació i seqüenciació, pot plantejar-se des d'una perspectiva cronològica o més transversal, a partir d'una globalització de continguts en funció dels objectius didàctics i les situacions d'aprenentatge proposades, incidint en la

contextualització històrica i geogràfica des d'un enfocament multicausal i des de la perspectiva de l'estudi comparat. En qualsevol cas, l'atenció a la individualitat i diversitat de l'alumnat, als seus interessos i aptituds, ha de permetre la necessària diversificació dels itineraris d'aprenentatge, així com l'aplicació de criteris de flexibilitat que permetin posar en acció propostes i iniciatives educatives que afavoreixin la inclusivitat.

D'altra banda, el paper vertebrador de processos i continguts diversos, que incorpora camps temàtics, recursos i procediments de diferents àrees de coneixement, confereix a aquesta matèria un paper central a l'hora de plantejar estratègies interdisciplinàries al llarg dels quatre cursos de l'etapa. La capacitat de contextualitzar els aprenentatges i connectar-los amb problemes actuals i reptes de present, des d'una perspectiva interpretativa del temps i comprensiva de l'espai, facilita dotar-los de funcionalitat, interès i utilitat per a l'alumnat, i permet crear escenaris diversos en els quals desenvolupar iniciatives i projectes en situacions reals que propicien la participació i el compromís amb l'entorn i la comunitat.

En la matèria Ciències Socials: Geografia i Història, es treballen un total de 9 competències específiques, que són la concreció dels indicadors operatius de les competències clau definits al perfil competencial de sortida de l'alumnat al final de l'educació bàsica.

Competència específica 1

Cercar i tractar informació que permeti interpretar el present i el passat, aplicant els procediments de la recerca històrica i geogràfica a partir de l'anàlisi crítica de dades procedents de fonts analògiques i digitals, per transformar-ho en coneixement i comunicar-ho a través de diferents formats.

Criteris d'avaluació

1r i 2n	3r i 4t
<p>1.1 Desenvolupar estratègies de cerca, tractament i organització de la informació per a la resolució de demandes relacionades amb fets i processos rellevants del present i del passat.</p> <p>1.2 Analitzar de manera crítica, responsable i creativa les fonts d'informació analògiques i digitals, contrastant les dades obtingudes i aplicant-les a diferents situacions i contextos.</p> <p>1.3 Elaborar i comunicar els coneixements adquirits mitjançant recursos expressius que incorporin diferents llenguatges i</p>	<p>1.1 Elaborar continguts propis en diferents formats, mitjançant aplicacions i estratègies de recollida i representació de dades més complexes, contrastant críticament fonts actuals i del passat, tant analògiques com digitals.</p> <p>1.2 Establir connexions i relacions entre els coneixements i les informacions adquirides, elaborant síntesis interpretatives i explicatives, mitjançant informes, estudis o dossiers que mostrin un avenç en els aprenentatges assolits.</p> <p>1.3 Transferir adequadament la informació i el coneixement a través de diferents mitjans a contextos i conjuntures actuals, i</p>

<p>formats, emprant les possibilitats que ofereixen els entorns i recursos digitals.</p> <p>1.4 Incorporar i utilitzar adequadament el vocabulari propi de les ciències socials mitjançant intervencions orals, textos escrits i altres produccions, tot avançant en la construcció d'un discurs precís i rigorós.</p>	<p>construir nou coneixement valorant solucions i alternatives diverses.</p> <p>1.4 Analitzar la veracitat i la fiabilitat de les fonts per diferenciar fets d'opinions, identificant la desinformació i utilitzant la informació seleccionada de manera efectiva per resoldre problemes.</p>
--	---

La identificació i interpretació de fonts es troba en la base de la matèria de ciències socials, és un component fonamental de la seva metodologia, i contribueix a la formació científica d'una ciutadania crítica. Les destreses i els processos associats a la recerca, selecció i tractament de la informació són instruments imprescindibles en tota situació d'aprenentatge en el context de la societat del coneixement. Entrenar i exercitar aquesta competència és essencial per a l'adquisició i incorporació de dades, continguts i sabers, cosa que implica el desenvolupament d'estratègies complexes associades a la utilització de sistemes de recerca, bases de dades i plataformes de recursos en entorns digitals accessibles a l'alumnat, a més de la utilització d'un altre tipus de documents i fonts pròpies de les ciències socials. També permet valorar i interpretar les fonts i l'ús veraç, fiable i segur d'aquestes. Inclou processos bàsics de lectura comprensiva, crítica de fonts, formulació de preguntes, maneig i recollida de dades, així com estratègies adequades per connectar i organitzar eficaçment la informació compartida, tant en entorns individuals com col·lectius. Requereix, finalment, l'elaboració de recursos propis a través de la generació de bases de dades i taules per organitzar i classificar la informació, el disseny d'esquemes per establir relacions i connexions, la redacció de textos de síntesi i el desenvolupament d'altres processos i produccions en diferents formats i llenguatges que permetin l'aprofitament i la utilització contextualitzada de la informació recollida per a la generació, comunicació i transferència de coneixement.

Competència específica 2

Indagar i argumentar a partir de problemes socials rellevants, locals i globals, per desenvolupar un pensament crític i respectuós amb les diferències, que contribueixi a la construcció de la identitat individual i col·lectiva i a la consecució d'un present i un futur més just i inclusiu.

Criteris d'avaluació

1r i 2n	3r i 4t
2.1 Identificar i mostrar interès pels principals problemes que afecten la societat, adoptant una posició crítica,	2.1 Generar productes originals i creatius tot connectant i reelaborant els coneixements previs mitjançant les eines

<p>proactiva i de rebuig a situacions injustes i discriminatòries.</p> <p>2.2 Argumentar de forma crítica sobre problemes socials rellevants utilitzant els coneixements propis de les ciències socials i valorant la importància de trobar solucions dialogades.</p> <p>2.3 Mantenir una actitud d'alerta i de reflexió davant dels problemes socials, que ajudi a la permanent revisió dels propis criteris i a comprometre's en la construcció de futurs millors.</p> <p>2.4 Fonamentar els propis arguments en els valors democràtics, els drets humans i la justícia social, assumint els valors de la cultura de la pau en el decurs de debats i tasques cooperatives.</p> <p>2.5 Posicionar-se amb criteris propis i esdevenir ciutadans crítics amb consciència global mitjançant l'elaboració de productes personals o cooperatius ben argumentats, tot respectant les opinions dels altres.</p>	<p>d'investigació pròpies de les ciències socials.</p> <p>2.2 Explicar problemes passats i presents de la humanitat a diferents escales temporals i espacials, des del món local al global, utilitzant conceptes, situacions i dades rellevants de les ciències socials.</p> <p>2.3 Construir la identitat individual i col·lectiva en el context del món actual, dels seus reptes i conflictes, des d'una perspectiva crítica, sistèmica i global, tot reconeixent la diversitat com a element enriquidor de la convivència.</p> <p>2.4 Elaborar i comunicar productes propis, crítics i argumentats, amb una mirada oberta al diàleg i al respecte a judicis i plantejaments diferents, tot reflexionant sobre el propi procés d'aprenentatge.</p>
---	--

El pas de la societat industrial a la societat del coneixement ha donat lloc a nous fenòmens que reclamen una reflexió profunda sobre el procés d'ensenyament-aprenentatge. La creació de judicis propis, construïts a partir del contrast de diferents fonts d'informació, resulta essencial en una societat en què conviuen al mateix temps l'excés d'informació i la desinformació deliberada, especialment per a un alumnat que està construint la seva opinió sobre els problemes socials. Per aprendre a llegir el món cal aplicar una mirada crítica, això és, saber interpretar informacions, estudiar contextos i analitzar ideologies. L'interès i la sensibilitat pels principals problemes i reptes que afecten la humanitat, tant en l'entorn més proper com en un context global, i el seguiment dels debats que es generen en els mitjans de comunicació i en les xarxes socials suposa la necessitat de desenvolupar una posició racional per part de la ciutadania i l'exercici del pensament crític que permeti a l'alumnat interpretar els problemes i conflictes actuals i proposar alternatives i, a la vegada, que es projecti cap a una acció social coherent amb la millora de la societat.

La generació d'idees pròpies i el seu contrast o connexió amb diferents corrents de pensament i moviments ideològics, així com la seva exposició argumentada a través de diàlegs i debats sobre assumptes centrals de l'actualitat i del passat, constitueix un escenari essencial per a la formació de la identitat individual i col·lectiva, la consolidació d'una actitud tolerant i la creació d'una consciència cívica que inclogui el respecte a altres formes de pensar i valorar. Un respecte que reflecteixi la visió de diferents persones i col·lectius i comprometi a preservar les seves memòries plurals. D'altra banda, la capacitat discursiva, utilitzant diferents mitjans d'expressió, ha d'incorporar el maneig adequat i correcte de conceptes, dades i situacions en funció del context.

Competència específica 3

Interpretar els canvis i les continuïtats dels processos històrics, mitjançant la realització de projectes d'investigació i l'ús de fonts primàries i secundàries, per interpretar els problemes del món actual i fer propostes a favor de la pau, el benestar i el desenvolupament sostenible.

Criteris d'avaluació

1r i 2n	3r i 4t
<p>3.1 Identificar els canvis i les continuïtats entre les etapes històriques, a través de processos inductius, reptes i projectes de recerca, i trobar relacions amb el món actual.</p> <p>3.2 Diferenciar les causes i les conseqüències dels processos històrics i aplicar-ho en problemes actuals relacionats amb els objectius de desenvolupament sostenible.</p> <p>3.3 Representar adequadament informació geogràfica i històrica a través de diverses formes de representació gràfica, cartogràfica i visual.</p> <p>3.4 Situar fets i processos històrics en eixos cronològics, trobant relacions entre diferents períodes i simultaneïtats temporals entre diferents territoris.</p> <p>3.5 Identificar i utilitzar les fonts primàries i secundàries, valorant les seves aportacions al coneixement del medi i de les formes de vida en el present i el passat.</p>	<p>3.1 Distingir els grans canvis del món actual, als sectors productius, mercats i relacions socials, debatent les seves implicacions per a les generacions futures.</p> <p>3.2 Realitzar propostes per assolir els objectius de desenvolupament sostenible, mitjançant projectes de recerca, argumentades a partir de gràfics, imatges i mapes.</p> <p>3.3 Reflexionar sobre els reptes del passat, present i futur, i afrontar-los des de la perspectiva del sistema-món, la justícia social i la sostenibilitat.</p>

L'evolució de la humanitat no ha estat un procés lineal, sinó que ha anat donant respostes als desafiaments i reptes amb què s'ha trobat, passant per moments clau que han significat canvis en les formes de vida. Caldrà analitzar els canvis i les continuïtats al llarg de les diferents etapes històriques, així com les seves causes i conseqüències, amb la mirada posada en l'actualitat i el futur. L'aprenentatge a través de projectes, reptes o problemes possibilita l'alumnat a posar en acció estratègies i habilitats diverses per analitzar i comprendre els fenòmens, situacions o esdeveniments que tenen una especial rellevància o interès en el món en què viu. La construcció de coneixement s'ha de mostrar en la generació de continguts per mitjà de processos d'indagació i investigació, a través de l'ús de fonts primàries i secundàries, i conduirà a la formulació de propostes per a la superació dels principals reptes ambientals i socials del món actual.

Competència específica 4

Descobrir i analitzar els elements i dinàmiques que configuren el territori, mitjançant l'estudi de casos i problemàtiques geogràfiques, per valorar els diferents paisatges i proposar alternatives de gestió territorial, amb criteris de sostenibilitat i justícia social.

Criteris d'avaluació

1r i 2n	3r i 4t
<p>4.1 Interpretar l'espai des d'una perspectiva sistèmica, a través del concepte de paisatge, identificant-ne els elements i les interrelacions existents.</p> <p>4.2 Analitzar l'acció humana en els paisatges, dins dels diferents ecosistemes planetaris, valorant la riquesa del patrimoni natural i cultural, i detectant-ne les amenaces de degradació.</p> <p>4.3 Criticar i denunciar situacions d'injustícia social i de degradació ambiental, a diferents escales, tant en l'àmbit urbà com en el rural, comproment-se per a la seva millora.</p>	<p>4.1 Realitzar estudis de casos amb variables múltiples i fer propostes per gestionar les activitats humanes en el territori amb criteris de sostenibilitat i justícia social.</p> <p>4.2 Actuar en defensa, protecció o millora de l'entorn (natural, rural i urbà) a través d'iniciatives a favor de la sostenibilitat i el repartiment just i solidari dels recursos.</p> <p>4.3 Comparar models d'organització política, econòmica i territorial per valorar com afecten la vida de les persones i fer propostes d'actuació.</p>

El descobriment i anàlisi de l'entorn permet a l'alumnat identificar els seus elements i relacions, el seu equilibri i evolució. La diversitat de paisatges del món evidencien les diverses formes de vida i la manera en què cada societat s'ha relacionat al llarg de la història amb el medi. Caldrà trobar els valors dels diferents paisatges per fer propostes de gestió territorial, tant en l'àmbit urbà com rural. Per abordar la complexitat de la major part de problemes territorials i ambientals des d'una perspectiva sistèmica hauran d'aplicar procediments d'anàlisi geogràfica, proposar hipòtesis explicatives, i comunicar resultats d'una recerca senzilla utilitzant les tècniques de representació de l'espai i el vocabulari geogràfic. Aquesta competència implica la presa de consciència sobre la gravetat de les conseqüències de la crisi climàtica i l'exigència d'adoptar conductes respectuoses amb la dignitat de tots els éssers vius, per tal d'assegurar un desenvolupament sostenible. També ha de promoure postures actives i de participació pel que fa a la millora del territori, tant en una escala local com global, i en favor d'un repartiment just, equitatiu i solidari dels recursos en un sentit global.

Competència específica 5

Analitzar de forma crítica els mecanismes que han regulat la vida de les societats al llarg de la història fins a l'actualitat i la construcció dels sistemes democràtics per participar de manera respectuosa i compromesa en activitats comunitàries que promoguin la convivència, la cohesió social i l'equitat.

Criteris d'avaluació

1r i 2n	3r i 4t
<p>5.1 Identificar i analitzar els mecanismes que han regulat la vida en comú d'algunes societats del passat, interpretant els principals models d'organització social i política.</p> <p>5.2 Distingir els trets fonamentals de les societats democràtiques i valorar les consecucions de la democràcia i la vigència dels drets humans individuals i col·lectius i de les llibertats.</p> <p>5.3 Analitzar els trets bàsics de l'organització social, política i econòmica d'algunes societats del passat i valorar de manera crítica el grau d'equitat dels intercanvis i relacions amb altres poblacions.</p> <p>5.4 Mostrar actituds pacífiques i tolerants i assumir els drets i deures del marc de convivència, demostrant capacitat crítica i responent de manera assertiva davant de situacions d'injustícia i desigualtat.</p>	<p>5.1 Assumir els valors democràtics en la convivència escolar i de l'entorn, fent propostes constructives i rebutjant situacions injustes i discriminatòries.</p> <p>5.2 Identificar les fites més importants en la lluita per a la democràcia i les llibertats al llarg del segle XX a l'estat espanyol, reconèixer els moviments socials i polítics que les han protagonitzat i preservar llurs memòries plurals.</p> <p>5.3 Exposar els objectius d'alguns moviments socials que treballen per a l'eliminació de les desigualtats i la resolució pacífica dels conflictes, identificant els elements que promouen la cohesió social i que generen una consciència solidària.</p> <p>5.4 Reconèixer els desafiaments de les modernes democràcies per a l'exercici d'una ciutadania activa, compromesa, participativa i inclusiva.</p>

Tot estat de dret ha de respectar, promoure i garantir els drets essencials que emanen de la naturalesa de les persones i dels col·lectius, per mitjà d'unes institucions juridicopolítiques compostes per òrgans que han d'actuar autònomament d'acord amb la separació de poders. Conèixer el funcionament d'aquestes institucions i, alhora, la trajectòria que ha conformat l'actual sistema democràtic, especialment a Catalunya i Espanya, suposa el reconeixement de la memòria democràtica i la visibilització i aportació de les lluites plurals que han contribuït, a través del seu compromís cívic, a la construcció de la democràcia i als reptes pendents. Alhora, s'ha d'oferir a l'alumnat la possibilitat de posar en pràctica valors que contribueixin a conformar la seva identitat cívica i una actitud compromesa davant de qüestionaments d'aquests valors, per mitjà de la participació en activitats comunitàries que promoguin la convivència, la cohesió social i l'equitat.

Competència específica 6

Interpretar els processos que han conformat les societats actuals en la seva diversitat i riquesa a partir de l'anàlisi de perspectives i mirades diverses per formar-se un criteri propi fonamentat i comprometre's en la defensa dels drets humans, la llibertat i la igualtat davant les situacions d'injustícia i discriminació.

Criteris d'avaluació

1r i 2n	3r i 4t
<p>6.1 Explicar els trets definitoris d'algunes civilitzacions històriques, identificar elements de canvi i continuïtat en les formes de vida i subsistència i en l'organització de la societat i reconèixer aspectes significatius de la seva aportació a la cultura universal.</p> <p>6.2 Reconèixer les desigualtats socials en diferents èpoques històriques, els mecanismes de domini i control que s'hi han donat i les conseqüències en el món actual.</p> <p>6.3 Identificar els col·lectius que han estat sotmesos, silenciats i invisibilitzats al llarg de la història fins al present i destacar les diferents perspectives i aportacions.</p> <p>6.4 Caracteritzar els drets humans individuals i col·lectius i l'estat de dret com a sistema institucional que garanteix el seu compliment a través dels seus òrgans i institucions.</p>	<p>6.1 Identificar les fites més importants del procés d'institucionalització dels drets humans al llarg del segle XX i XXI, valorar-ne les conseqüències i identificar els mecanismes de protecció i garantia.</p> <p>6.2 Identificar els sabers i les aportacions dels pobles originaris, especialment dels territoris dominats per pobles colonitzadors, les amenaces que afronten actualment i els moviments socials que defensen els seus drets.</p> <p>6.3 Caracteritzar els mecanismes dels estats per garantir el dret dels ciutadans a l'accés equitatiu als serveis públics, reduir les desigualtats i garantir una vida digna per a tothom.</p> <p>6.4 Formar-se un criteri propi sobre alguns problemes rellevants de l'entorn i participar de manera activa i compromesa, individualment i en equip, en projectes socials i cívics que comportin la defensa dels drets de determinats col·lectius.</p>

La diversitat cultural del món actual és fruit de processos històrics de contacte i interrelació entre diferents pobles i cultures i, més recentment, de l'accelerat procés de globalització. Però també ha de ser el resultat del reconeixement i del respecte a la diferència en el si de la pròpia societat, elements que resulten substancials per a la formació ciutadana de l'alumnat, i que suposen el desenvolupament d'una actitud favorable a l'avanç dels drets i de la igualtat efectiva dels diferents col·lectius que han patit discriminació. D'aquí que resultin necessaris el coneixement i la valoració dels diferents moviments que han anat sorgint per a la defensa dels drets i llibertats de col·lectius especialment discriminats. La identificació dels prejudicis i estereotips que proliferen a la societat constitueix un element principal per a la prevenció de tota discriminació i el punt de partida per actuar en favor de la inclusió social.

Competència específica 7

Identificar els fonaments que sostenen les identitats personals i col·lectives des d'una perspectiva intercultural, respectant els sentiments de pertinença, i valorar les diverses manifestacions culturals i artístiques i el patrimoni material i immaterial per contribuir a la cohesió social i als valors que emanen d'una ciutadania europea responsable i solidària.

Criteris d'avaluació

1r i 2n	3r i 4t
<p>7.1 Explicar els trets definitoris d'algunes cultures històriques, identificar elements de canvi i continuïtat en les seves expressions culturals i artístiques i reconèixer aspectes significatius de la seva aportació a la cultura universal.</p> <p>7.2 Reflexionar sobre els elements culturals que han conformat les diferents identitats individuals i col·lectives de l'entorn i les aportacions de cadascuna d'elles a la cultura humana universal i a la cohesió social, mostrant una actitud respectuosa envers els sentiments de pertinença.</p> <p>7.3 Assenyalar alguns elements bàsics del llegat històric i cultural d'Europa, així com els fonaments d'una ciutadania europea inclusiva i solidària.</p> <p>7.4 Valorar, protegir i conservar alguns elements del patrimoni artístic, històric i cultural, material i immaterial, com a fonament de les diverses identitats col·lectives i de la cohesió social i com a gaudi dels pobles.</p>	<p>7.1 Interpretar els processos que han conformat les societats europees actuals per mitjà d'una anàlisi intercultural i que incorpora una multiplicitat de factors i de perspectives.</p> <p>7.2 Analitzar les manifestacions artístiques i culturals i relacionar-les amb els seus creadors i la seva època, per interpretar les diverses cosmovisions i la seva finalitat.</p> <p>7.3 Identificar la importància representativa, expressiva i comunicativa de les imatges en la vida quotidiana de les persones i les societats i crear productes audiovisuals per expressar-se i comunicar resultats de recerques.</p> <p>7.4 Posicionar-se de manera argumentada davant de situacions de desigualtat, domini, injustícia i discriminació exercida sobre determinats col·lectius i minories.</p> <p>7.5 Comprometre's en l'exercici d'accions col·lectives orientades a la cohesió social, la solidaritat i la conservació del patrimoni artístic i cultural dins les comunitats de pertinença.</p>

Reconèixer els processos d'identificació individual i col·lectiva, comprenent els diferents elements que han contribuït a la seva construcció i evolució, com ara el territori, la història, l'art, la llengua i la cultura, permet assolir una actitud respectuosa i de valoració proactiva i constructiva davant les diferències. D'altra banda, cal reconèixer la importància que tenen les múltiples expressions culturals i artístiques, com a part que són del ric patrimoni comú, i

com a referents de moltes manifestacions de l'actual cultura visual. Reconèixer el significat històric i simbòlic del patrimoni material i immaterial, així com promoure accions tendents a la seva conservació, difusió i posada en valor com a recurs col·lectiu per al desenvolupament dels pobles, resulten processos fonamentals perquè es prengui consciència de la seva importància. L'alumnat ha de concebre que la comunitat és la suma de tots i cada un i que hem de conèixer en igualtat de drets, d'oportunitats i de responsabilitats, tenint en compte que el benestar col·lectiu depèn també de les pròpies aportacions individuals, dins el marc d'una ciutadania europea responsable i solidària.

Competència específica 8

Analitzar les formes de vida i els fets i fenòmens socials, passats i presents, des de la perspectiva de gènere, i comprometre's en la igualtat d'oportunitats, la participació efectiva i la responsabilitat compartida de totes les persones en la societat i l'entorn, superar estereotips i rebutjar qualsevol forma de discriminació i violència.

Críteris d'avaluació

1r i 2n	3r i 4t
<p>8.1 Relacionar alguns canvis en els hàbits de vida tradicional i el treball domèstic i contrastar-los amb l'actualitat, identificant les pràctiques compatibles amb la salut, la sostenibilitat, la dignitat i el respecte, i assumir responsabilitats i compromisos en l'àmbit familiar, l'entorn escolar i la comunitat.</p> <p>8.2 Identificar els reptes en relació amb la corresponsabilitat en el treball reproductiu i comunitari entre homes i dones, remarcant-ne la importància per al funcionament de les societats.</p> <p>8.3 Identificar les limitacions socials i culturals que han impedit que les persones puguin desenvolupar aspiracions al llarg de diferents generacions i reconèixer la riquesa que aporten els vincles intergeneracionals.</p> <p>8.4 Prendre consciència de les causes que han relegat les dones a un rol secundari al llarg de la història i emprendre accions per valorar, dignificar i</p>	<p>8.1 Reconèixer els diferents moviments, causes i lideratges que han lluitat i treballen per a l'eliminació de la desigualtat i la discriminació per raó de gènere i d'opció afectivosexual en l'àmbit local i les seves connexions internacionals.</p> <p>8.2 Reconèixer les aportacions dels valors, habilitats i actituds que fomenten la convivència i els sentiments de comunitat exercides per les dones en diferents àmbits socials, econòmics i polítics.</p> <p>8.3 Justificar el principi d'igualtat entre homes i dones en l'àmbit laboral, analitzant críticament la desigualtat en la distribució, gestió i retribució del treball i els reptes en la conciliació familiar i la redistribució dels treballs de cures.</p> <p>8.4 Adoptar un paper actiu i compromès amb l'entorn, a partir de l'anàlisi crítica de la realitat econòmica i social, i els reptes pendents perquè les persones puguin desenvolupar les seves aspiracions, superant estereotips i prejudicis, de</p>

<p>visibilitzar determinades aportacions com a font de riquesa per a tothom.</p> <p>8.5 Identificar i rebutjar les violències i les actituds irracionals i discriminatòries envers persones i col·lectius, amb una atenció especial a la diversitat d'identitats i expressions de gènere i diversitat afectivosexual.</p>	<p>manera respectuosa amb la dignitat humana.</p>
---	---

El desenvolupament personal és determinant en la formació integral de l'alumnat. D'aquí la necessitat d'identificar els diversos components que constitueixen la personalitat — cognitiu, emocional, moral i cívic— i el seu esdevenir històric, i de comprometre's perquè totes les persones puguin desenvolupar les seves capacitats en igualtat d'oportunitats i puguin consolidar hàbits integrals saludables. Resulta d'especial rellevància prendre consciència de les desigualtats entre dones i homes al llarg de la història i dels reptes actuals per aconseguir la plena equitat. Això implica l'anàlisi i el coneixement de les raons per les quals es produeix una divisió de la feina com a pas previ per tractar la corresponsabilitat en l'àmbit familiar i de les cures en general i analitzar críticament els rols de gènere i edat, a més d'adoptar un compromís, en aquest sentit, amb l'entorn social proper. D'altra banda, suposa tenir veu per debatre la participació efectiva i la responsabilitat compartida de totes les persones, la superació d'estereotips i prejudicis i el rebuig davant de qualsevol forma de discriminació, segregació i violència masclista, homofòbica i transfòbica.

Competència específica 9

Valorar críticament les dinàmiques d'interdependència entre diferents factors dins un món globalitzat i les desigualtats i conflictes que es generen, i relacionar les problemàtiques locals i globals per proposar alternatives basades en la cultura de la pau i adquirir compromisos que permetin la consecució d'un món més solidari i sostenible.

Criteris d'avaluació

1r i 2n	3r i 4t
<p>9.1 Analitzar aspectes del funcionament de l'economia en el món, destacant la interdependència entre països, i el seu impacte en la realitat econòmica de l'entorn proper, i les desigualtats que generen, posant èmfasi en els col·lectius més vulnerables.</p>	<p>9.1 Reconèixer els compromisos internacionals a favor de la pau, la seguretat de la mobilitat humana i la cooperació que es desenvolupen des de les institucions i des d'altres entitats no governamentals i de la societat civil.</p> <p>9.2 Interpretar la interdependència entre el passat i el present i reflexionar sobre la</p>

<p>9.2 Interpretar el paper dels moviments de població a escala global i local i conèixer les situacions que impulsen les persones a migrar per causes econòmiques o a desplaçar-se per buscar refugi.</p> <p>9.3 Analitzar i entendre l'evolució dels factors que generen conflictes violents, i les estratègies econòmiques, polítiques i socials per prevenir-los.</p> <p>9.4 Reconèixer les contribucions històriques i actuals a la solució pacífica dels conflictes, la negociació i la transformació social, política, econòmica i cultural en entorns inclusius.</p>	<p>capacitat de decisió personal i col·lectiva com a subjectes històrics, adquirint compromisos per actuar en la millora de l'entorn proper.</p> <p>9.3 Aplicar estratègies basades en la cultura de la pau, la seguretat humana i la resiliència en la resolució dels conflictes que puguin sorgir en l'entorn escolar i comunitari.</p>
--	---

És difícil concebre la vida d'una societat fora del contacte i la interacció amb altres pobles, i més encara en el món globalitzat d'avui. Per entendre l'evolució històrica d'un país cal situar-lo en l'escenari dels grans fluxos de difusió cultural i tècnica, així com en el de l'evolució dels sistemes econòmics i en el context de les relacions polítiques i diplomàtiques. Valorar el paper que han representat els diferents territoris i societats en aquestes xarxes d'intercanvi, marcades per la desigualtat i les percepcions etnocèntriques, resulta convenient per assolir una visió crítica dels problemes i reptes sense lectures mitificadores o reduccionistes. Per aquest motiu, tota aportació a la civilització europea i mundial del nostre país s'ha de considerar i valorar amb perspectiva i des de la consideració de valors universals relacionats amb la pau, la cultura, la justícia i la solidaritat entre els pobles, un element imprescindible per aconseguir acarar els grans reptes que afronta la humanitat. Això implica assumir el compromís col·lectiu de cooperar amb altres països en situació d'emergència o pobresa, sota la garantia d'organismes i entitats estatals i internacionals que assegurin l'assoliment dels grans compromisos continguts en els objectius de desenvolupament sostenible, cosa que suposa promoure l'interès de l'alumnat per la realitat internacional i els problemes existents en el món en què vivim, relacionant les problemàtiques locals amb les globals, i proposant alternatives per a la consecució d'un món més equitatiu i sostenible.

Sabers

Els sabers, entesos com el conjunt de coneixements, destreses, valors i actituds, es formulen amb relació a contextos on es pot desenvolupar el seu aprenentatge competencial. Els i les docents poden incorporar contextos alternatius si ho consideren pertinent.

Per facilitar els aprenentatges i el desenvolupament de les competències específiques corresponents, el professorat pot valorar la possibilitat d'organitzar els sabers de la matèria, o de les diferents matèries coordinades en un àmbit, a partir de situacions.

Les situacions permeten programar el curs de qualsevol nivell, matèria o àmbit a partir d'una col·lecció o seqüència de reptes, contextos, circumstàncies del món real, dels quals deriven preguntes que cal contestar i que entrellacen els sabers, és a dir, els coneixements, les destreses, els valors i les actituds amb les capacitats que sustenten l'enfocament competencial dels aprenentatges. Això modifica la planificació habitual d'adquisició de sabers i competències basada en la lògica acadèmica pròpia de les àrees de coneixement o matèries, plasmada en la seqüència tradicional dels temes disciplinaris. Es pretén acostar-se a la lògica de l'aprenent per donar sentit als seus aprenentatges basant-se en la seqüència de contextos rellevants plasmats en les situacions.

Primer i segon

A. Reptes del món actual

- Objectius de desenvolupament sostenible.
  - Debat sobre els dilemes del món actual, punt de partida per al pensament crític i el desenvolupament de judicis propis.
  - Valoració de les accions, tant individuals com col·lectives, que permeten avançar en la implantació de l'Agenda 2030.
- Ubicació espacial.
  - Representació de l'espai, orientació i escales.
  - Utilització de recursos digitals i tecnologies de la informació geogràfica (TIG) en l'elaboració i interpretació de mapes, esquemes, imatges i gràfics de diferent tipologia.
- Emergència climàtica.
  - Reconeixement dels elements i factors que condicionen el clima i el seu impacte sobre les activitats humanes.
  - Identificació, prevenció i resiliència de la població davant de les catàstrofes naturals i els efectes del canvi climàtic, tot incidint en els beneficis d'incloure els joves en la gestió dels desastres mediambientals.

- Biodiversitat, recursos naturals i desigualtat.
  - Identificació dels processos, dinàmiques i amenaces dels ecosistemes planetaris. Valoració de la riquesa i conservació del patrimoni natural.
  - Anàlisi de l'acció humana en l'alteració dels ecosistemes i descripció de casos que se'n deriven, especialment en entorns propers, cercant causes i conseqüències.
  - Diferenciació dels recursos renovables i no renovables, anàlisi de la seva distribució desigual i identificació d'algunes conseqüències i tensions que se'n deriven.

- Prevenció de riscos.
  - Identificació dels principals riscos d'origen natural com inundacions, incendis o epidèmies, i d'origen tecnològic, com el nuclear, el químic o la contaminació d'aigües.
  - Caracterització de les accions encaminades a prevenir aquests riscos.

- Tecnologies de la informació i societat del coneixement.
  - Maneig i utilització segura de dispositius, aplicacions informàtiques i plataformes digitals, valorant les seves aportacions a la geografia i la història.
  - Cerca, tractament de la informació i elaboració de coneixement.
  - Introducció als objectius i estratègies de les ciències socials i ús dels seus procediments, termes i conceptes en la formació de persones amb capacitat crítica.

- Desafiaments demogràfics al món actual.
  - Estudi de la composició i estructures demogràfiques a diferents escales.
  - Aplicació dels conceptes bàsics de demografia a la comprensió de dinàmiques demogràfiques actuals i els moviments migratoris, analitzant les seves causes i conseqüències.
  - Identificació dels factors que expliquen la desigual distribució de la població i anàlisi dels desafiaments, oportunitats i problemes actuals de viure al camp i a les ciutats.

- Concentració i distribució de la riquesa.
  - Representació i maneres de percebre la desigualtat.
  - Conscienciació i accions per a l'accés universal als béns bàsics i per a un repartiment just de la riquesa que permeti avançar cap a una societat més equitativa.
  - Reflexió sobre la qüestió del mínim vital.

- Igualtat de gènere.
  - Valoració i denúncia de situacions discriminatòries de les nenes i de les dones al món.

- Qüestionament dels rols de gènere i la seva manifestació en tots els àmbits de la societat i la cultura, inclòs l'entorn escolar.

B. Societats i territoris

- Mètodes de les ciències socials.
  - Recerca i metodologies per a la construcció del coneixement de les ciències socials.
  - Identificació i ús de les fonts històriques, arqueològiques i geogràfiques i la seva valoració com a patrimoni col·lectiu.
  - Participació en projectes conjuntament amb arxius, biblioteques i museus.
- Cronologia i temps històric.
  - Construcció i interpretació de línies del temps.
  - Aplicació de les variables històriques de canvi, continuïtat i simultaneïtat per a la comprensió de l'evolució de la humanitat com un procés no lineal.
- Origen de la humanitat.
  - Anàlisi multidisciplinària de l'origen de l'ésser humà i del sorgiment de les primeres formes d'organització social.
  - Estudi de les grans migracions humanes i el naixement de les primeres cultures.
- Primeres civilitzacions.
  - Interpretacions històriques del sorgiment de les civilitzacions i la influència dels condicionants geogràfics.
  - Reconeixement de les grans rutes comercials i les estratègies pel control dels recursos a l'antiguitat.
- Origen i evolució de l'organització social.
  - Valoració de les desigualtats socials i les disputes pel poder des de l'antiguitat i en diferents contextos històrics.
  - Anàlisi de formes d'organització política del món antic, medieval i modern: democràcies, repúbliques, imperis i regnes.
  - Interpretació de la seva evolució i comparació entre algunes formes d'organització política, incidint en els aspectes referits a la desigualtat entre els grups socials.

- Les arrels de la cultura occidental.
  - Identificació del llegat cultural del món clàssic, del judeocristià i de la civilització islàmica i valoració de les seves aportacions a Europa.
  - Anàlisi de les petjades d'aquest llegat en el patrimoni material i immaterial.

- Religió i organització social.
  - Anàlisi de les relacions entre religió i poder en el context del sorgiment de les grans religions politeïstes i monoteïstes, així com el paper de l'Església en la configuració de cultures i mentalitats.
  - Descripció de les persecucions i conflictes per motius religiosos i ideològics, i paral·lelismes amb fets o situacions de l'actualitat.

- Evolució dels sistemes econòmics i dels models d'organització social.
  - Valoració crítica de la distribució desigual dels recursos i del treball des de la prehistòria fins a l'edat moderna.
  - Comparació amb situacions i fets de l'actualitat.

- Territori i paisatge.
  - Anàlisi de l'evolució de la ciutat i el món rural al llarg de la història.
  - Valoració i conservació dels components ambientals, històrics, artístics i culturals del paisatge.

- Violència i conflictes armats.
  - Identificació de les causes i conseqüències d'alguns conflictes en diferents èpoques històriques.
  - Valoració de la necessitat de trobar solucions dialogades als problemes.

- L'ampliació del món conegut i les civilitzacions no europees.
  - Contextualització dels grans viatges, descobriments i sistemes d'intercanvi en l'edat moderna.
  - Reflexió sobre la geopolítica i les disputes per l'hegemonia, incidint en les seves conseqüències.
  - Valoració crítica de la visió eurocèntrica del món.

- Les persones invisibilitzades de la història.
  - Conscienciació sobre la marginació, segregació, control i submissió de les dones, els esclaus i altres col·lectius en la història de la humanitat.

- Posada en valor del protagonisme individual i col·lectiu de les dones al llarg de la història.
- Reconeixement de la resistència a l'opressió com a dret fonamental dels pobles.

- Evolució de les expressions artístiques i culturals.
  - Anàlisi i valoració de la diversitat i riquesa de les expressions artístiques i culturals a partir de fonts diverses i de l'observació directa i indirecta dels estils i obres.
  - Conscienciació sobre el respecte i conservació del patrimoni material i immaterial.

- Ciència, medicina i avenços tecnològics.
  - Reconeixement de la lluita contra epidèmies i pandèmies, i comparació amb fets i situacions de l'actualitat.
  - Contrast i anàlisi crítica de les supersticions i desinformacions davant les explicacions racionals i empíriques.

- El llegat històric.
  - Reflexió sobre la construcció d'identitats a partir de l'herència cultural i els processos històrics viscuts en una comunitat i territori.
  - Aplicació dels coneixements històrics a la comprensió i identificació d'alguns dels problemes de l'actualitat.

C. Compromís cívic

- Dignitat humana i drets universals.
  - Reconeixement dels drets i deures individuals i col·lectius, identificant i rebutjant les situacions de desigualtat, injustícia i discriminació.
  - Comparació dels drets de l'infant actuals amb la situació dels infants i joves en altres èpoques històriques.

- Alteritat.
  - Respecte i acceptació de l'altre, incorporant visions i perspectives contraposades d'un relat o d'una interpretació.
  - Defensa de comportaments no discriminatoris i contraris a qualsevol actitud diferenciadora i segregadora.

- Igualtat de gènere.
  - Reconeixement i denúncia del masclisme en la història i l'actualitat.
  - Posicionament a favor de manifestacions i conductes no sexistes.

- Convivència cívica i cultura democràtica.
  - Identificació dels trets fonamentals de les societats democràtiques, valorant les consecucions de la democràcia com a sistema polític.
  - Participació en projectes comunitaris de l'entorn, mostrant empatia i accions de suport a col·lectius en situacions de pobresa, vulnerabilitat i exclusió social.
  - Interès davant els reptes i problemes d'actualitat a l'àmbit local i global, deixant-ne constància mitjançant produccions diverses.

- Consciència ambiental.
  - Implicació en la defensa de la biodiversitat i la protecció del medi ambient.
  - Recerca d'actuacions orientades a aconseguir una mobilitat sostenible.

- Conservació i defensa del patrimoni històric, artístic i cultural.
  - Compromís per la defensa i preservació del llegat artístic i cultural, distingint-ne la diversitat, així com de la memòria històrica en la seva pluralitat.

- Les xarxes socials.
  - Conscienciació sobre la seguretat i prevenció dels riscos i perills de l'ús de les tecnologies de la informació i de la comunicació.
  - Reflexió sobre les maneres de participar en les xarxes socials.

- Gestió de les emocions.
  - Identificació de les emocions pròpies i dels altres, i la seva importància en comportaments individuals i col·lectius.

- Ús del temps de lleure i hàbits de salut i de consum.
  - Caracterització i reflexió sobre diferents formes de vida i l'ús del temps de lleure en el passat i en el present, i reconeixement d'hàbits saludables.

- Ciutadania europea i cooperació internacional.
  - Consideració de diferents idees i actituds en el projecte de construcció d'una ciutadania europea i global inclusiva i solidària, des del diàleg i l'empatia.

Tercer i quart

A. Reptes del món actual

- Objectius de desenvolupament sostenible.
  - Identificació dels reptes de desenvolupament sostenible i de les accions que permeten avançar en l'Agenda 2030.
  - Reconeixement dels moviments, causes i lideratges en pro de l'emergència climàtica, la sostenibilitat i l'equitat en diferents moments i llocs del planeta i des de perspectives diverses.

- Consciència global i sostenibilitat.
  - Identificació de les característiques del sistema-món i de la interdependència entre països.
  - Relació entre factors naturals i antròpics a la Terra.
  - Adquisició d'estils de vida respectuosos amb els recursos, saludables i socialment compromesos.

- Tècniques i mètodes de recerca de les ciències socials.
  - Anàlisi de textos, interpretació i elaboració de mapes, esquemes i síntesis, representació de gràfics i interpretació d'imatges a través de mitjans digitals accessibles.
  - Aplicació de tècniques d'informació geogràfica i d'anàlisi espacial en la interpretació d'alguns fenòmens.
  - Ús de mitjans, gèneres i formats digitals diversos per crear continguts i comunicar resultats de recerques.

- Societat de la informació i cultura mediàtica.
  - Cerca, tractament de la informació, ús de dades en entorns digitals, interpretació de les fonts i avaluació de la fiabilitat.
  - Anàlisi i valoració dels arguments que sustenten els diferents posicionaments davant de fets i fenòmens.
  - Identificació de les notícies falses i enganyoses.
  - Ús de mitjans audiovisuals per crear produccions personals i col·lectives i comunicar recerques.

- Migracions i interculturalitat.
  - Reconeixement dels factors de diversitat social, etnicocultural i de gènere i la seva contribució a la cultura i a la societat.
  - Identificació de les característiques de les cultures originàries d'indrets sotmesos a la dominació i a l'aculturació.
  - Participació en activitats que promoguin actituds de respecte envers persones i col·lectius per mitjà del diàleg i d'una aproximació intercultural.

- Global i local.
  - Aplicació dels mètodes de recerca de les ciències socials en l'anàlisi problematitzada i multicausal de fenòmens de l'entorn i dels seus vincles amb fenòmens globals.
  - Establiment d'anàlisis comparades de l'espai natural, rural i urbà, la seva evolució i els reptes de futur.

- Economia i sostenibilitat.
  - Identificació de les estructures econòmiques al món actual, els canvis dels sectors productius i el funcionament del mercat.
  - Reconeixement dels límits del creixement econòmic i les desigualtats generades en l'àmbit global i local.
  - Caracterització de les energies renovables i de l'economia circular.
  - Proposta d'alternatives des d'una perspectiva ecosocial.

- Geopolítica, conflictes i cultura de la pau.
  - Identificació dels focus de conflicte en el món actual i les seves causes, així com de les conseqüències del comerç d'armes.
  - Valoració del diàleg i de la cooperació com a formes pacífiques de resolució de conflictes.
  - Col·laboració en la prevenció i resolució de conflictes des d'un enfocament restauratiu en entorns escolars i comunitaris.

- Desigualtats i justícia social.
  - Identificació de les desigualtats i injustícies en el context local i global.
  - Participació en projectes que promoguin el respecte i la solidaritat amb persones i col·lectius desfavorits de l'entorn i la cohesió social.

- Equitat de gènere i d'opcions afectivosexuals.
  - Reconeixement dels moviments, causes i lideratges en pro de l'equitat de gènere i d'opció afectivosexual.
  - Participació en debats i projectes per a l'eliminació de les desigualtats, discriminacions i violències.

B. Societats i territoris

- Recerca en les ciències socials.
  - Aplicació de metodologies de recerca en l'anàlisi i interpretació de problemes socials rellevants, individualment i en equip.
  - Comunicació argumentada dels resultats obtinguts.
  - Ús específic del lèxic relatiu als àmbits històric, artístic i geogràfic.
- Fiabilitat de les fonts.
  - Ús de fonts històriques i geogràfiques per a la construcció del coneixement sobre el passat recent i fenòmens actuals.
  - Contrast i valoració crítica d'informacions diferents, incloses les dels mitjans de comunicació, sobre un mateix fet o fenomen, valorant solucions i alternatives als problemes.
- Consciència històrica.
  - Elaboració de judicis propis i argumentats davant de problemes d'actualitat contextualitzats històricament, i defensa i exposició crítica a través de presentacions i debats.
  - Establiment de relacions entre la cronologia històrica general i la història familiar, comunitària i local.
- Transformació i revolució.
  - Anàlisi de les permanències i canvis a l'època contemporània.
  - Interpretació de les transicions, revolucions i resistències a la Catalunya i l'Espanya contemporànies i els seus lligams internacionals.
- La construcció de les democràcies.
  - Establiment de relacions multicausals en la construcció de les democràcies modernes i els orígens dels totalitarismes en el segle XX: la lluita per la llibertat, la igualtat i els drets humans.
  - Interpretació dels processos d'evolució i d'involució i dels reptes pendents de l'actual democràcia.

- Sistemes econòmics i desigualtat.
  - Interpretació dels fonaments del sistema capitalista i la seva relació amb el colonialisme i l'imperialisme.
  - Anàlisi crítica de les noves formes de subordinació econòmica i cultural.
  - Identificació de les principals fites de les lluites socials i laborals contemporànies i els reptes pendents de l'estat del benestar.

- Població, territori i recursos.
  - Interpretació de les transformacions del territori per l'acció humana i la distribució desigual dels recursos i del treball.
  - Anàlisi dels cicles demogràfics mundials i locals i de les migracions al llarg de la història i en el món actual.

- Sostenibilitat i producció d'aliments.
  - Reconeixement dels factors implicats en el canvi climàtic, les seves conseqüències i de les mesures per revertir-lo a escala global i local.
  - Conceptualització de la sobirania alimentària, valorant el consum responsable i de proximitat.
  - Establiment de relacions entre l'equitat i el desenvolupament sostenible.

- Conflictes i violències al món actual.
  - Establiment de relacions causals en alguns conflictes i violències del segle XX i XXI i de les seves conseqüències en el present.
  - Caracterització dels genocidis i dels crims contra la humanitat.
  - Valoració de la cultura de la pau i de la mediació com a formes de gestió dels conflictes.

- Geopolítica i globalització.
  - Identificació dels fonaments geoestratègics des de la segona meitat del segle XX fins a l'actualitat: la política de blocs, els conflictes de la descolonització i el paper dels organismes internacionals.
  - Valoració de la interdependència dins el sistema-món.

- Catalunya i Espanya a l'època contemporània.
  - Contextualització de les principals transformacions polítiques, econòmiques, socials i culturals, incidint en la Segona República, la guerra, el franquisme i la transició democràtica.

- Identificació de les lluites i moviments socials i d'emancipació nacional.
- Paisatge i territori.
  - Interpretació de les transformacions del territori i del paisatge a Catalunya i Espanya: causes de la despoblació i de la concentració urbana i conseqüències de la petjada humana.
  - Actitud proactiva en la preservació dels paisatges i reconeixement dels programes de protecció.
  - Identificació dels reptes en la gestió del territori a Catalunya.
- Perspectiva de gènere.
  - Identificació dels moviments, causes i lideratges que treballen per a l'equitat i la no-discriminació per raó de gènere i d'opció afectiva i sexual al llarg dels segles XX i XXI.
  - Reconeixement de les aportacions de les dones en diferents àmbits socials, culturals, artístics, econòmics i polítics.
- Cultura, arts i patrimoni.
  - Caracterització d'algunes manifestacions artístiques i culturals que conformen la diversitat del món actual.
  - Actitud proactiva i respectuosa per la conservació del patrimoni material i immaterial de l'entorn.
  - Coneixement dels espais i organismes que vetllen per la conservació i difusió dels elements del patrimoni natural i artísticocultural.
- Salut, ciència i tecnologia.
  - Descobriments de les grans fites en la transformació científica i tecnològica.
  - Establiment de relacions entre la ciència i la tecnologia, la dimensió ètica i social i la sostenibilitat.
  - Identificació dels reptes de la societat de la informació i de la seva relació amb els canvis culturals i socials.
  - Reconeixement del dret individual i col·lectiu a la salut i al benestar.
- La Unió Europea dins el món.
  - Caracterització dels principals fets del procés de constitució de la Unió Europea i de les seves institucions.
  - Identificació dels reptes de la Unió Europea dins el sistema-món.
  - Participació en projectes amb estudiants de països europeus.

- Normes i lleis per garantir els drets individuals i col·lectius.
  - Coneixement dels principals ordenaments jurídics d'àmbit autonòmic, estatal, europeu i internacional com a garants de drets i llibertats per a l'exercici de la ciutadania.
- La memòria democràtica.
  - Distinció i complementarietat entre la història i la memòria.
  - Preservació de les memòries plurals de persones i col·lectius de l'entorn proper.
  - Valoració de la funció de la memòria històrica en la construcció del futur.

C. Compromís cívic local i global

- Dignitat humana i drets universals.
  - Identificació de les principals fites en la Declaració Universal dels Drets Humans i dels reptes pendents.
  - Debat dels problemes que afecten la dignitat de les persones, superant estereotips i prejudicis.
- Pluralitat i riquesa culturals.
  - Reconeixement del concepte plurinacional de l'estat i de la necessitat de preservació de les llengües i les cultures com a font de riquesa compartida.
- Cultura i inclusió.
  - Participació en mesures i accions a favor de la igualtat i de la plena inclusió.
  - Actitud oberta i receptiva davant de formes culturals diverses i, en especial, de col·lectius minoritzats.
- Equitat de gènere.
  - Reconeixement de les principals fites en la lluita per la igualtat real de dones i homes i dels marcs legislatius.
  - Identificació dels principals motius de discriminació per raó de sexe i d'orientació sexual a Catalunya i Espanya.
  - Posicionament de rebuig de la violència masclista, homòfoba i transfòbica.
- Responsabilitat ecosocial.
  - Assumpció de compromisos davant dels objectius del desenvolupament sostenible per mitjà d'accions que generin valor afegit.

- Implicació en la defensa i la protecció del medi ambient i dels paisatges a través de la participació en projectes comunitaris i en la difusió de les accions.
- Ciutadania i compromís cívic.
  - Ús de la mediació i de la gestió pacífica dels conflictes en l'àmbit escolar i comunitari.
  - Col·laboració en projectes de l'entorn proper que lluitin per l'equitat i la no discriminació.
  - Reconeixement del caràcter inacabat de la lluita pels drets humans i la democràcia.
- El patrimoni cultural i artístic.
  - Participació en accions de posada en valor i difusió del patrimoni local amb actitud col·laborativa i emprenedora.
- Ciutadania ètica digital.
  - Reflexió crítica sobre les oportunitats i els reptes de la societat de la informació i de les xarxes socials.
  - Ús responsable, col·laboratiu i ètic de les plataformes virtuals.
  - Actitud oberta a l'aprenentatge permanent al llarg de la vida.
- Les cures i la comunitat.
  - Assumpció de responsabilitats individuals i col·lectives per contribuir a la cura i al benestar dels membres de la comunitat escolar i de l'entorn.
  - Participació en activitats intergeneracionals i de voluntariat.
- Benestar i sensibilitat.
  - Expressió de les emocions a partir d'un concepte assertiu sobre la pròpia imatge i de la sensibilitat i el respecte per la diversitat.
  - Superació dels estereotips i els prejudicis i actitud oberta per incorporar les experiències i sabers dels altres.
  - Consolidació d'hàbits de salut física i mental, individuals i col·lectius.